

Микола СТЕПАНІВ:

Петлюровщина / Автор-составитель С. А. Шумов; Пер. с укр. С. Шумова, А. Андреева; Худ. оформление П. Ильина. Москва: Изд-во Эксмо, изд-во Алгоритм, 2005. 256 с. (Серия “Русский бунт”).

Бандеровщина / Состав. А. Андреев, С. Шумов; Худ. оформление П. Ильина. Москва: Изд-во Эксмо, изд-во Алгоритм, 2005. 304 с. (Серия “Русский бунт”).

Вихід у світ у Російській Федерації українознавчих студій річ не така вже й поширена. Імперське мислення еліти російського народу, яке вона сповідувала упродовж усього часу існування Російської імперії, а пізніше – імперії більшовицької, просочило ество пересічного росіянина. Тому йому тепер дуже важко позбутися ідейної спадщини доби імперії і повернутися обличчям до Європи. Егоїзм “маленького росіянина” можна зрозуміти – віками для нього центром всесвіту була Москва, менше – Петербург; росіянин почував себе хазяїном на безмежних просторах імперії, не відчував жодного дискомфорту від того, що не знав (і не хотів знати) ні мови, ні звичаїв, ні справжньої історії більш як 150 націй і народностей, які жили споконвічно на своїх теренах. Мусимо з цим миритися. Є надія, що через два покоління російський загал позбудеться імперських егоцентризму і ксенофобії, але це станеться лише за двох умов: 1) коли Кремль нарешті розпочне демократичні перетворення в сучасному російському, далекому від європейських взірців олігархічно-технократичному суспільстві; 2) коли Російська православна церква стане духовним проводом росіян, а не промотором чорносотенних ідей.

У Москві утворено т. зв. “Православный центр имперских политических исследований”, до числа провідних діячів якого входить справжній ксенофоб, а спеціально – українофоб – Міхаїл Борисович Смолін. Засноване при цьому осередку російських шовіністів видавництво “Имперская традиция” витягує з недалекої історії антинаукові “трактати” відповідних авторів і перевидає в люксовому виконанні. Нещодавно денне світло побачив опус Сергея Щьоголева “Украинское движение как современный этап южнорусского сепаратизма” (вперше цей антиукраїнський твір з’явився у Києві у 1912 р. і, як відомо, його скритикував за ксенофобію навіть вождь більшовиків В. І. Ленін). М. Смолін цей твір свого попередника перейменував, випустивши у світ під назвою “История “украинского” сепаратизма” (Москва, “Имперская традиция”, 2004, 468 с.). Так-так, шановний читачу, це не технічна помилка друкарів, бо слова “Украина”, “украинский” у передмові і післямові М. Смолін пише тільки в лапках. Зрештою, про що можна дискутувати з М. Смоліним, коли зміст передмови, і, особливо, післямови, нічим іншим, як нісенітницями і назвати годі: факти перекручені і препаровані в імперському дусі.

Тому після ознайомлення з працями М. Смоліна з великою пересторогою беремо до рук обидва томики рецензованих книжок “Петлюровщина” та “Бандеровщина”, які готував до друку Сергей Шумов. Насторожило зразу й те, що книжки з’явилися в серії “Русский бунт” зазначених видавництв: на обкладинці двоголовий хижий орел топче документи УНР та ОУН. З погляду людини, яка знає історію, вкрай дивно, чому “Петлюровщину”, а тим паче “Бандеровщину” зараховано до російських бунтів, чень не про Пугачовщину йдеться. Та за розумною порадою Козьми Пруткова “Смотри в корень” таки уважно прочитуємо обидві книжки.

Насамперед, С. Шумов, на відміну від українофоба М. Смоліна, хотів справді донести до російського читача щось таке, про що вони чули лише в лайливому контексті. Зміст книжки “Петлюровщина” свідчить про порядні інтенції автора проекту: подано віхи життя С. Петлюри, доволі об’єктивну (пера С. Шумова) біографію цього діяча, переклад частини праці “Історія України 1900–1923” видатного українського історика Наталії Полонської-Василенко, не дуже об’єктивне, але доволі чесне дослідження Р. Ейдемана та М. Какуріна “Гражданская война на Украине” (Київ, 1928), частину книжки “Выстрел в Париже (Дело Симона Петлюры)” (Ленинград, 1936) – врешті, це, мабуть, найзаполітизованіший твір, метою якого було обілити ім’я вбивці і сам факт вбивства С. Петлюри, яке здійснив найманний агент московських спецслужб Шльома (Самуель) Шварцбард. Далі опубліковано низку творів С. Петлюри, зокрема, його статтю “Иван Франко – поэт национальной чести” та добірку документів Директорії в перекладі російською мовою.

За подібною схемою упорядковано й книжку “Бандеровщина”, яка починається з перекладу автожиттєпису С. Бандери “Моя біографія”, на жаль, обірвану 1940 р. Далі С. Шумов друкує свою працю “Степан Бандера. Жизнеописание вождя Организации украинских националистов”, яка є достатньо об’єктивна і робить честь її авторові. Дуже важливо, що чи не вперше російськомовний читач може прочитати програмний твір П. Полтави “Хто такі бандерівці і за що вони борються”, ознайомитися з низкою радянських та німецьких документів, що стосуються ОУН і УПА та з деякими працями провідника ОУН: “До 25 річчя ОУН”, його статтями про Р. Шухевича, Є. Коновальця та ін. Усього упорядники подали 7 праць в перекладі російською мовою. Завершує цю книжку добірка С. Шумова “Вбивство Степана Бандери”, яка базується на виданні “Московські вбивці Бандери перед судом” (Мюнхен, 1965).

Отже, обидві книжки, на відміну від пашквілів Щоголева – Смоліна, таки дадуть росіянам якусь уяву про суть національних рухів в Україні під проводом С. Петлюри і С. Бандери, а зміст книжки “Бандеровщина” розвінчує епіграф, взятий перед біографією провідника (с. 5), де цитується стаття “Бандеровщина” з “Военно-энциклопедического словаря” (Москва, 1982) і СЭС (Москва, 1986). Врешті С. Шумов, попри низку орфографічних помилок і погану коректуру книжки, зробив таки певний внесок у розуміння спотворених в уяві росіян сторінок української історії, а лапки в слові “научно” щодо опублікованих семи теоретичних робіт С. Бандери, де й справді обґрунтовано розпад СРСР, поставив напевно не С. Шумов, а хтось із редакторів, хто не міг не долити сюди хоч трохи дьогтю.

Сподіваємося, що російські історики, які готуватимуть наукові й особливо науково-популярні праці з історії України та інших країн, керуватимуться насамперед принципом об’єктивності. Так вони не лише відкриють для співвітчизників чимало раніше замовчуваних або спотворених сторінок історії інших держав і народів (та й Росії також), але й зроблять свій внесок у формування громадянського суспільства в Росії та справжнє, недеklarативне її входження до Європи XXI ст.

Стаття надійшла до редакції 24.11.2005.

Прийнята до друку 2.12.2005.